

**ПРОЕКТНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ  
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ-АГРАРНИКІВ**

**Н.М. КАЛАНДИРЕЦЬ**, аспірантка кафедри соціальної педагогіки  
та інформаційних технологій в освіті

**Національний університет біоресурсів і природокористування України**

E-mail: [kalandyrnelya@gmail.com](mailto:kalandyrnelya@gmail.com)

**Анотація:** У статті розглядається проблема використання проектної технології навчання при підготовці економістів у вищому аграрному навчальному закладі в аспекті формування у них підприємницької компетентності. Зокрема, автором відзначено, що суть проектної діяльності в галузі освіти може зводитися до написання і захисту бізнес-плану та наводиться приклад такого навчального проекту

**Ключові слова:** проектна технологія навчання, метод проектів, бізнес-план, підприємницька компетентність майбутніх економістів-аграрників

**Актуальність (Introduction).** Однією з специфічних галузевих проблем розвитку АПК є відсутність в сільському господарстві необхідної кількості кваліфікованих економістів, які мають досвід роботи в ринкових умовах. Гостра нестача компетентних економістів – одне з основних перешкод виведення підприємств АПК з кризи.

Серед факторів, які негативно впливають на якість кадрового забезпечення агропромислового комплексу, як показують різні дослідження, є невідповідність змісту освіти вимогам, які висувуються суспільством і сільськогосподарською галуззю до рівня підприємницької підготовки випускників економічних спеціальностей у аграрних ВНЗ.

Це зумовлює необхідність пошуку нових педагогічних технологій навчання економістів, що пов'язано насамперед з відмовою від традиційного навчання та виховання. Однією із таких технологій, яка може сприяти розв'язанню низки проблем в аграрній освіті є технологія проектного навчання.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications).** Проблемі використання проектної технології у навчальному процесі присвячені праці В. Болотова, В. Серикова, Н. Гальської, Г. Воробйова, Н. Морзе, Є. Полат, А. Уварова та ін.; зокрема в підготовці економістів – О. Гончарової, Н. Кошелевої, О. Набоки; акцентуючи на її ефективності у процесі формування підприємницької компетентності – Т. Матвеевої.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень з даної тематики, праць, присвячених використанню проектної технології навчання у процесі формування підприємницької компетентності майбутніх економістів-аграрників, бракує.

**Мета (Purpose).** розкрити сутність проектної технології навчання, реалізація якої у навчальному процесі аграрного ВНЗ забезпечує формування підприємницької компетентності майбутніх економістів.

**Методи (Methods).** Аналіз наукової літератури, метод проектів, узагальнення результатів дослідження

**Результати (Results).** Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу з даної проблеми, на нашу думку, важливим є той факт, що поряд із поняттями «проектний метод навчання», «метод проектів» дослідники використовують такі як «технологія навчального проектування», «проектна діяльність», «проектне навчання», «проектна технологія навчання». Однак, розуміння вченими сутності зазначеного феномену принципово не відрізняються, а часом і ототожнюються.

Сутність проектної технології полягає у стимулюванні інтересу тих, хто навчається, до певних проблем, які передбачають володіння визначеною сумою знань, та через проектну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї чи цілого ряду проблем, показ практичного застосування надбаних знань. Головне, щоб результати виконання проектів були «відчутні»,

тобто, якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення, якщо практична — конкретний результат, готовий до впровадження [4, с. 52-53].

За твердженням С. Гончаренко, метод проектів – це організація навчання, коли набуваються знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів [1].

На думку вченої Є. Полат: «Метод проектів передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють вирішити певну проблему під час самостійних дій з обов'язковою презентацією результатів. Якщо взяти метод проектів як педагогічну технологію, то вона передбачає сукупність дослідницьких проблемних методів, творчих за своєю діяльністю» [5].

Дослідниця О. Рибіна, визначає «метод проектів» як педагогічну технологію, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх використання та здобуття нових (іноді й шляхом самоосвіти)» [6].

На думку, Г. Ковальчук, метод проектів сприяє формуванню в студентів умінь використовувати різноманітні джерела інформації для розв'язання проблеми, спільно працювати в групі, представляти й аргументувати власні пропозиції щодо виконання завдань, використовувати знання з інших предметів, застосовувати теоретичні знання на практиці. Важливою перевагою методу проектів поряд з іншими активними методами є можливість розвитку творчих здібностей студентів [3, с.222].

До основних вимог організації проектної діяльності студентів належать [2, с. 82]:

- окреслення конкретної проблеми, розв'язування якої вимагає знань, дослідницької діяльності, критичного всебічного аналізу та пошуку;
- теоретична, практична, пізнавальна значущість очікуваних результатів (наприклад доповідь на науково-практичній конференції, публікації в наукових виданнях);
- самостійна діяльність студентів (індивідуальна, парна, групова);
- структурування змістової частини проекту із зазначенням поетапних результатів;
- використання системи наукових методів дослідження, яка передбачає певну послідовність дій: визначення об'єкта, предмета, завдань дослідження; окреслення гіпотези дослідження; відбір методів дослідження; збір, систематизація, аналіз інформації; обговорення результатів роботи (презентація, публікація, веб – сторінка, тощо); підбиття підсумків, оформлення та презентація результатів; оцінка проекту; висновки, намічення нових проблем дослідження.

Класифікація проектів здійснюється за такими ознаками:

- домінуючою в проекті діяльністю (дослідницькі, пошукові, творчі, рольові, інформаційні, прикладні);
- предметно – змістовою складовою (моно – або міжпредметні проекти);
- за характером координації проекту (з відкритою координацією або з прихованою координацією);
- за характером контактів (внутрішні: студенти певної групи, курсу, навчального закладу, регіону, країни; та міжнародні: різних країн );
- за кількістю учасників проекту (індивідуальні, групові, масові);
- за терміном виконання проекту – короткотривалі (заняття), середньотривалі (від тижня до місяця), довготривалі (декілька місяців).

Вибір теми проекту у різних ситуаціях може бути різною. В одному випадку викладач визначає тему з урахуванням навчальної ситуації по дисципліні, власних професійних інтересів, зацікавленостей та можливостей студентів. В іншому – тематика проекту, особливо призначеного для позааудиторної роботи, може бути запропонована і самим студентом чи групою студентів.

Творчі студентські проекти доцільно організовувати як одноосібні так і групові, оскільки вони передбачають виконання учасниками багатьох функцій: груповий пошук інформації, її творче перероблення, а це, в свою чергу, відкриває можливості самореалізації студентів, розкриває їхні творчі здібності. Окрім участі у підготовці проекту, кожен з учасників має обов'язково взяти участь в захисті проекту. Назвами проектів можуть бути: «Моя фірма», «Фермерські господарства мого краю», «Хто такий підприємець?» тощо.

Екскурсійні проекти можна представити у вигляді звітів (відео-сюжетів, слайд-шоу, фото-презентацій) щодо проведення екскурсій на сільськогосподарське підприємство, фермерське господарство, «Агро-виставку», сільськогосподарську бібліотеку тощо. Виконання таких проектів як додаткової творчої роботи з навчальної дисципліни, не пов'язаної із вивченням основного матеріалу програми, дозволяє узагальнити отримані знання студентів, оцінити їх здібності та їх творчий потенціал. Тематику даних проектів можуть бути: «Аграрне виробництво у європейських країнах», «Видатні фермери України», «Різноманітність моєї професії» та ін.

Суть проектної діяльності в галузі освіти може зводитися до написання і захисту **бізнес-плану**. Бізнес-план – це економічно обґрунтований аналітичний документ, який показує реальність планування власної справи. Він забезпечує об'єктивне уявлення про можливості розвитку виробництва, способах просування товару на ринок, ціни, можливого прибутку, основних фінансово-економічних результатах діяльності підприємства, виявляє зони небезпек, пропонує шляхи їх обмеження. Подібний план використовується незалежно від сфери діяльності, масштабів, виду власності, організаційно-правової форми компанії. У ньому знаходять своє рішення як внутрішні завдання, пов'язані з управлінням підприємством, так і зовнішні, обумовлені, зокрема, взаєминами з іншими фірмами та організаціями.

Склад бізнес-плану буде залежати також від розмірів передбачуваного ринку збуту, наявності конкурентів та перспектив зростання створюваного підприємства [7].

Багато підприємців бояться планування, тому що людина як мислить, так і викладає думки на папері, а тут необхідно концептуально осмислити та викласти ідеї, цілі, завдання виробництва, способи та методи ведення виробничої діяльності. Для цього потрібні знання, досвід, яких часто не вистачає підприємцям-початківцям. За бізнес-планом можна визначити перспективність чи безперспективність задуманої справи. Адже не дарма кажуть — покажи мені бізнес-план, і я скажу, на що ти здатний [8].

Так, для здійснення запланованої роботи викладачу дисципліни «Організація агробізнесу» можна розробити робочий зошит «Бізнес-планування», який складається з таких основних розділів:

**1. Загальна характеристика підприємства (резюме):** назва проекту, адреса підприємства, дані про основних засновників підприємства, сутність проекту, фінансування проекту, загальна вартість проекту, термін окупності проекту, цілі та завдання проекту, переваги продукції, обсяг очікуваного попиту на продукцію, потреба у інвестиціях, термін повернення позикових коштів, умови роботи підприємства, рішення соціальних питань.

**2. Характеристика товарів (послуг):** назва товару, товарна марка, вид упаковки товару, тип та спосіб продажу товару, ціна товару, витрати на виробництво, після продажне обслуговування, вимоги до сертифікації.

**3. Ринки збуту товарів (послуг):** рівень виробництва та реалізації товару, рівень попиту й потенціал конкурентів, найближча і довгострокова перспектива збуту товару, рівень роздрібних цін, заходи щодо утримання ніші.

**4. Конкуренція на ринках збуту товарів (послуг):** назва підприємства конкурента, сильні сторони підприємств-конкурентів, слабкі сторони конкурентів.

**5. План маркетингу:** унікальність товару, кінцеві споживачі, характер попиту, особливості сегмента ринку, на які зорієнтований проект, система збуту із зазначенням підприємств, залучених до реалізації продукції, організація після продажного обслуговування, обґрунтування ціни на продукцію, методи стимулювання продажів, програма по організації реклами, програма реалізації продукції, формування громадської думки.

**6. План виробництва:** обсяг виробництва в натуральному та вартісному вираженні, обсяг реалізації, ціна реалізації за одиницю, вимоги до організації виробництва, склад основного обладнання, його постачальники та умови поставки, забезпечення екологічної та технічної безпеки, постачальники сировини і матеріалів, чисельність працюючих та витрати на оплату праці.

**7. Організаційний план:** організаційно-правова форма, статутний капітал, склад організації, форма власності, члени складу директорів, голова права підпису фінансових документів, розподіл обов'язків між членами керівного складу.

**8. Фінансовий план:** виручка від реалізації, ПДВ, акцизи від реалізації продукції, виручка від реалізації продукції, загальні витрати на виробництво та збут продукції, амортизаційні відрахування, податки, які включаються в собівартість, прибуток, погашення боргу та виплата відсотків за кредит, чистий прибуток.

**9. Ризики у підприємницькій діяльності:** оцінка передбачуваних ризиків, зовнішні та внутрішні чинники виникнення ризиків, наслідки ризиків, методи попередження і мінімізації ризиків.

В рамках проектної діяльності в ролі конкуруючих підприємств можуть виступати самостійно організовані групи студентів по 4-5 осіб. Проте, незважаючи на колективну роботу над проектом, робочий зошит необхідно заповнити кожному студенту самостійно.

Студентам надається можливість самостійно вибрати сферу діяльності проектного сільськогосподарського підприємства.

Після розробки проекту організовується його захист, в процесі якого студенти доводять конкурентні переваги свого бізнес-плану.

Оцінювання проектів рекомендується здійснювати з трьох позицій: самооцінка студентів, оцінка одногрупників та оцінка викладача, причому оцінка викладача має більшу вагу при виведенні загального балу.

Для зручності оцінювання критерії можуть бути зведені в індивідуальну карту рейтингової оцінки проектів, представлену у вигляді таблиці (Табл. 1).

Таблиця 1

**Індивідуальна карта рейтингової оцінки бізнес-проектів майбутніх економістів-аграрників**

| Критерії оцінки                                                                   | Самооцінка студента | Оцінка одно-групника | Оцінка викладача | Середній бал |
|-----------------------------------------------------------------------------------|---------------------|----------------------|------------------|--------------|
| Актуальність, реальність і соціальна значимість бізнес-ідеї<br>(максимум 5 балів) |                     |                      |                  |              |
| Точність економічних розрахунків<br>(максимум 10 балів)                           |                     |                      |                  |              |
| Вивченість стану справ на ринку<br>(максимум 10 балів)                            |                     |                      |                  |              |
| Продуманість і грамотність запропонованих рішень (максимум 10 балів)              |                     |                      |                  |              |
| Якість оформлення проекту<br>(максимум 5 балів)                                   |                     |                      |                  |              |
| Якість доповіді та презентації<br>(максимум 5 балів)                              |                     |                      |                  |              |
| Відповіді на питання викладача і студентів (максимум 5 балів)                     |                     |                      |                  |              |
| <b>Разом</b>                                                                      |                     |                      |                  |              |

**Висновки і перспективи (Discussion).** Отже, використання технології навчального проектування є досить важливим у підприємницькій підготовці майбутніх економістів-аграрників. Визначено, що суть проектної діяльності студентів може зводитися до написання і захисту ними бізнес-плану та потребує ретельної підготовки як зі сторони викладача, так і зі сторони студентів. Проект у вигляді бізнес-плану повинен бути структурно визначеним, поетапно організованим та включати проміжний та підсумковий контроль. Перспективами наших подальших досліджень є аналіз проблеми формування підприємницької компетентності майбутніх економістів-аграрників засобами інтерактивного навчання.

### Список використаних джерел

1. Гончаренко, С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. [Карбованець, О. І.](#) Метод проектів-сучасна педагогічна технологія навчання освітніх закладів різних рівнів [Текст] / О. І. Карбованець, [Н. В. Курець](#), Н. П. Голуб, А. А. Майорош // Науковий вісник Ужгородського нац. університету: Сер.: Педагогіка. Соціальна робота. – 2008. – Вип.15. – С. 80-83.
3. Ковальчук, Г. О. Активізація навчання в економічній освіті : навч.посібник. // Г. О. Ковальчук. – Вид.2. – К. : КНЕУ, 2003. – 298 с.
4. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик, О. І. Кульчицька, Л. Є. Сігаєва, Я. В. Цехмістер та ін.; За ред. С. О. Сисоєвої. – К. : ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
5. Полат, Е. С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений/ Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 368 с.
6. Рыбина, О. В. Проектная деятельность / О. В. Рыбина // Лучшие страницы педагогической прессы. – М. : 2004. – №1. – С.46-49.
7. Хизрич, Р. Предпринимательство или как завести собственное дело и добиться успеха [Текст] / Р. Хизрич, М. Питерс. – М. : Прогресс-Универс, 1993. – Вып. : Предприниматель и предпринимательство. – 166 с.
8. Юргутіс, І. А. Основи менеджменту : навч. посібник / І. А. Юргутіс, І. І. Кравчук. – К. : Освіта, 1998. – 256 с.

### References

1. Goncharenko, S. C (1997). Ukrayins'ky`j pedagogichny`j slovny`k [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Ly`bid`, 376.
2. Karbovanec, O. I., Kuruc, N. V., Golub, N. P., Mayorosh, A. A. (2008). Metod proektiv-suchasna pedagogichna tehnologiya navchannya osvithnix zakladiv rizny`x rivniv [Project-modern educational technology, educational training institutions at various levels] / Uzhgorod National University,15, 80-83.
3. Kovalchuk, G. A. (2003). Akty`vizaciya navchannya v ekonomichnij osviti [Enhancing learning in economic education]. KNEU, 298.
4. Sysoieva, S. A. (2001). Pedagogichni tehnologiyi u neperervnij profesijnij osviti [Pedagogical technology in continuous professional education].VIPOL, 502.
5. Polat, E. S., Buharkina, M. Yu. (2008). Sovremennye pedagogy`chesky`e y` y`nformacy`onny`e tehnology`y` v sy`steme obrazovany`ya [Modern pedagogical and information technologies in the education system]. Moscow, Russia: Academy, 368.
6. Rybina, O. V. (2004). Proektnaya deyatel`nost` [Project activities]. Top of page pedagogical press. – Moscow, Russia: 1,46-49.
7. Hizrich, R., Peters, M. (1993). Predpny`matel`stvo y`ly` kak zavesty` sobstvennoe delo y` doby`t` sya uspeha [Entrepreneurship or how to start their own business and succeed]. Moscow, Russia: Progress-Univers, 166.
8. Yurhutis, I. A., Kravchuk, I. I. (1998). Osnovy` menedzhmentu [Fundamentals of management]. Osvita, 256.

### ПРОЕКТНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОБУЧЕНИЯ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ- АГРАРНИКОВ

Н.М. Каландырец

**Аннотация.** В статье рассматривается проблема использования проектной технологии обучения при подготовке экономистов в высшем аграрном учебном заведении в аспекте формирования у них предпринимательской компетентности. В частности, автором отмечено, что суть проектной деятельности в области образования может сводиться к написанию и защите бизнес-плана и приводится пример такого учебного проекта

**Ключевые слова:** проектная технология обучения, метод проектов, бизнес-план, предпринимательская компетентность будущих экономистов-аграрников.

## PROJECT LEARNING TECHNOLOGY AS A MEANS OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE AGRICULTURAL

N.M. Kalandyrets

**Abstract.** The article considers the problem of project learning technology use in training economists in agricultural university in terms of forming their entrepreneurial competence. In particular, the author noted that the essence of project activity in education lies in writing and defense the business plan; an example of such an educational project is presented

**Keywords:** project learning technology, projects method, business plan, entrepreneurial competence of future agricultural economists.

УДК 378.12

### ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ

Л. В. КАНІБОЛОЦЬКА, аспірантка кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: [kanibolotska\\_lyuba@ukr.net](mailto:kanibolotska_lyuba@ukr.net)

**Анотація:** У статті актуалізовано проблему підготовки особистості викладача, розкрито значення професійно-комунікативної компетентності майбутнього фахівця. Виокремлено та обґрунтовано особливості організації навчального процесу для формування необхідних вмінь і навичок. Охарактеризовано основні умови, методи і форми роботи, за яких буде ефективна педагогічна діяльність.

**Ключові слова:** професійна компетентність, комунікативні вміння, фахова підготовка, педагогічне спілкування, викладач вищої школи, ВНЗ.

**Актуальність (Introduction).** У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті визначено вимоги до професійної компетентності викладача. Так, наголошується на тому, що «сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян». Таким чином, важливим складником професійної компетентності викладача є комунікативна компетентність, а одним із першочергових завдань вищої освіти- підготовка та формування професійно-комунікативної компетентності викладача, оскільки кожний акт взаємодії вимагає нестандартної мовленнєвої творчості, а вона в свою чергу будується з врахуванням багатьох обставин ситуацій спілкування, індивідуальності партнера по спілкуванню, його емоційного стану тощо. Звідси слідує, що у педагогічному процесі комунікація - основа всієї педагогічної діяльності. Наявність комунікативних якостей у випускника вищого навчального закладу є сьогодні обов'язковою умовою. Проте проблема їх розвитку залишається недостатньо розробленою, що і стало необхідністю детальнішого вивчення нами даного питання.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications).** Проблему формування професійної компетентності майбутніх фахівців досліджувало багато науковців, зокрема, Г. Васянович, А. Вербицький, С. Гончаренко, Р. Гуревич, О. Дахіна, Е. Зеєр, А. Маркова, В. Петрук та інші. Специфіку дії живого слова у педагогічному спілкуванні вивчали В.А. Кан-Калик, М.С. Пашкова. Дослідження Ю.П. Азарова, Н.В. Кузьміної, А.О. Сластьоніна вказують на майстерність слова як обов'язковий компонент діяльності педагога.

© Л.В. Каніболоцька, 2017